

JESAJA

34-35

Het oordeel over de oude orde en de
geestelijke werkelijkheid van het
Messiaanse Koninkrijk

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/jesaja/34-35

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Inleiding: het raadsel van Edom	2 min	4
2	Woestijn, vruchtbaarheid en Gods volk	5 min	5
3	Oordeel en het Messiaanse Koninkrijk	3 min	7
4	Lezing van Jesaja 34 en 35	4 min	9
5	Alle volken en de kosmische beeldspraak	4 min	12
6	Edom en het zesde zegel	3 min	14
7	Openbaring 6 en de val van Jeruzalem	2 min	16
8	Sodom als beeld van goddelijk oordeel	3 min	17
9	Openbaring 14 en eeuwige bestraffing	5 min	19
10	Edom als historische natie	3 min	21
11	Edom als mogelijke naam voor Jeruzalem	2 min	23
12	De dag van Gods wraak	4 min	24
13	Edom en Bozra in Jesaja 63	2 min	26
14	Heidense namen als beledigende bijnamen	2 min	28

15	Van woestenij naar bloeiende wildernis	5 min	29
16	Jesaja 35 in de brief aan de Hebreeën	5 min	32
17	Jezus' wonderen vervullen Jesaja 35	5 min	35
18	Water in de woestijn en de heilige weg	2 min	38
19	Geestelijke veiligheid op de heilige weg	2 min	40
20	De verlost kerken terug naar Sion	2 min	42
21	Messiaanse vreugde en bevrijding van zonde	3 min	43
22	Het Koninkrijk is nu al werkelijkheid	2 min	44
	Om verder te lezen		45

1

Inleiding: het raadsel van Edom

Ik hoop de hoofdstukken 34 en 35 te behandelen. Dat is geen erg ambitieus doel. Het zijn maar twee hoofdstukken, en ze zijn niet uitzonderlijk lang. Hoofdstuk 35 is in feite behoorlijk kort. Aan de andere kant is hoofdstuk 35 een van die hoofdstukken over het Koninkrijk van de Messias waaruit in het Nieuwe Testament een aantal keren wordt geciteerd en waarop een aantal keren wordt gezinspeeld. Uit hoofdstuk 34 wordt eveneens in het Nieuwe Testament geciteerd en ook daarop wordt gezinspeeld. Bij beide hoofdstukken zullen we dus in het Nieuwe Testament moeten kijken om te proberen enig begrip te krijgen van waar ze over gaan.

Het is eerlijk gezegd heel moeilijk om te weten wat je over hoofdstuk 34 moet zeggen. Aan de ene kant begint het namelijk alsof het gaat over een oordeel over alle volken van de wereld, alle naties. Maar wanneer het in vers 5 ter zake komt, staat er eigenlijk dat het over Edom gaat. Als het werkelijk gaat over een oordeel over alle naties van de wereld, zou dit eschatologisch materiaal zijn, iets voor de eindtijd. En er zijn mensen die het zo hebben opgevat. In vers 4 wordt immers gezegd:

Heel het sterren leger aan de hemel zal vergaan. De hemel zal opgerold worden als een boek rol, en heel zijn leger zal vallen, zoals bladeren vallen van een wijnstok, en zoals vijgen vallen van een vijgenboom.

JESAJA 34:4

Daarom klinkt het beslist als het einde van het heelal, en niet alleen als het einde van de wereld.

En toch hebben we het, wanneer we over Edom spreken, over een natie die al meer dan tweeduizend jaar niet meer bestaat. Wanneer het einde van de wereld komt, zal Edom er niet meer zijn om geoordeeld te worden. Ze zijn verdwenen. Ze werden lang geleden

geoordeeld, in de tweede eeuw voor Christus. Dat maakt het enigszins moeilijk om te weten wat we er precies mee aan moeten. Bovendien komt een deel van de taal over het oordeel die kennelijk op Edom wordt toegepast, terug in de oordeelsgedeelten van het boek Openbaring. Het is dus ook een uitdaging om precies te begrijpen hoe deze taal vanuit Jesaja 34 wordt overgebracht naar het boek Openbaring.

2

Woestijn, vruchtbaarheid en Gods volk

Dat gezegd hebbend, zullen we zien dat we aan het einde van hoofdstuk 34 dit motief van de woestijn, van de wildernis hebben, dat we eerder al zijn tegengekomen. Aan het begin van hoofdstuk 35 gaat dat weer over in het tot bloei komen van de woestijn. Ook dat is een motief dat we vaak hebben gezien. Jesaja gebruikt het veelvuldig. Over het algemeen houdt het beeld van de woestijn of de wildernis die tot bloei komt verband met het grotere beeld van vruchtbaarheid in Jesaja: God zoekt vrucht bij Zijn volk. De vrucht die Hij zoekt, is recht en gerechtigheid.

Hij gaf Israël de gelegenheid om die vrucht voort te brengen. In hoofdstuk 5 brachten ze die vrucht niet op de juiste manier voort. Daarom zei Hij:

Daarom zou Hij de omheining rond de wijngaard wegnemen, zodat de dieren hem konden vertrappen en hij in een wildernis zou veranderen.

Het idee dat een bewerkt stuk grond dat vrucht zou kunnen dragen, aan de wildernis wordt prijsgegeven, onvruchtbaar zal zijn en een plek vol doornstruiken en distels en een wildernis zal worden, hebben we dus eerder gezien. Dat verwees ernaar dat God Israël in feite aan hun vijanden overgaf, omdat ze eenvoudigweg niet hadden voortgebracht wat ze geacht werden voort te brengen.

De gelijkenis in Jesaja 5 lijkt sterk op de gelijkenis van Jezus over de wijngaard in Mattheüs 21, al zijn ze niet hetzelfde. Ook daar werd de vrucht niet voortgebracht, dat wil zeggen: ze werd niet aan de eigenaar gegeven. In de gelijkenis van Jezus lag het probleem niet zozeer daarin dat de wijnstok geen goede druiven voortbracht, maar daarin dat de pachters van de wijngaard ze niet aan de eigenaar afdroegen. Ze doodden

zelfs zijn boodschappers en zijn zoon. Daarom zond Hij Zijn oordeel over hen. Hij vernietigde die ellendige mensen volkomen en gaf zijn wijngaard — of gaf het Koninkrijk — aan een ander volk dat de vruchten ervan zou voortbrengen.

Toelichting bij de vertaling: In Mattheüs 21:41 wordt de wijngaard volgens de HSV aan „andere landbouwers” gegeven; pas in vers 43 spreekt Jezus over het Koninkrijk dat aan „een volk” wordt gegeven. De spreker verbindt die twee verzen hier met elkaar.

Daar bestaat geen enkele dubbelzinnigheid over. Het is duidelijk dat Jezus deze gelijkenis van de wijngaard gebruikt om te spreken over het prijsgeven van Israël als Gods wijngaard en over het feit dat die aan iemand anders wordt gegeven, aan een volk dat de vruchten ervan zal voortbrengen. Wanneer je dit in overeenstemming brengt met de rest van het onderwijs van het Nieuwe Testament, is het duidelijk dat hiermee wordt gezegd dat het volk Israël zijn kans heeft gehad om vrucht te dragen. Het zal niet langer vrucht dragen. God heeft er nu voor gekozen een nieuw Israël of een nieuwe wijngaard te gebruiken, en Hij heeft Zijn Koninkrijk aan iemand anders gegeven. Hij zei:

Daarom zeg Ik u dat het Koninkrijk van God van u weggenomen zal worden en aan een volk gegeven dat de vruchten ervan voortbrengt.

MATTHEÛS 21:43

Dit is een overgang naar de gemeenschap van Christus, het lichaam van Christus, dat wij de gemeente noemen.

Deze overgang van Israël naar de gemeente, waarbij de gemeente nu vrucht draagt, wordt omlijst door dit motief van de wildernis. Israël was het bewerkte land. Onder het oordeel wordt het een wildernis. Maar vervolgens komt de wildernis tot bloei en loopt ze uit doordat de Geest van God in de wildernis wordt uitgestort. De wildernis zou ongetwijfeld de heidenwereld voorstellen, die voordien nooit enige vrucht voor God had voortgebracht.

Zo spreekt Jesaja 54, wanneer we over vrucht in de zin van het baren van kinderen spreken, over de heidenwereld als die onvruchtbare vrouw die nooit een kind had gebaard:

Zing vrolijk, onvruchtbare, u die niet gebaard hebt, breek uit in gejuich en jubel het uit, u die geen weeën gekend hebt, want de kinderen van de eenzame zijn talrijker dan de kinderen van de getrouwde, zegt de HEERE.

JESAJA 54:1

Opnieuw is het hetzelfde idee, waarbij de beeldspraak van het vrucht dragen verschuift van landbouw naar voortplanting. Maar het punt is dat de heidenen degenen zijn die geen vrucht dragen, of dat in elk geval waren. Nu is Israël echter onvruchtbaar geworden en wordt de heidenwereld vruchtbaar. Die brengt meer kinderen voort dan de getrouwde vrouw ooit heeft voortgebracht, dan Israël ooit heeft voortgebracht. Dit is een terugkerende cyclus, een terugkerend thema.

3

Oordeel en het Messiaanse Koninkrijk

Wat we aan het begin van hoofdstuk 35 hebben, is dat deze woestijn begint te bloeien. Daarna volgt er een passage waarvan in elk vers te zien is dat het over een Messiaanse Koninkrijkstijd gaat, die natuurlijk overeenkomt met de tijd waarin wij leven. Wanneer we dat in hoofdstuk 35 zien, roept dat vragen op over waar hoofdstuk 34 over gaat. Als je die twee samen neemt, heb je dat veelvoorkomende thema: het oordeel over de ene orde en het begin van een nieuwe orde die daaruit voortkomt.

In eerdere studies hebben we gezien dat deze cyclus het oordeel over de oudtestamentische orde en de vestiging van de nieuwtestamentische orde voorstelt. Hier lijkt het oordeel echter helemaal niet over Jeruzalem of over de Joden te gaan. In hoofdstuk 34, het hoofdstuk over het oordeel, dat wordt gevolgd door het hoofdstuk over het Koninkrijk in hoofdstuk 35, lijkt het, zoals ik al zei, over alle volken te gaan, of in het bijzonder over Edom. Het kan zijn dat Edom als voorbeeld van alle volken

wordt gegeven. Als dat zo is, dan is het moeilijk om dit oordeel alleen bij Israël te plaatsen. Dit is iets waarvan ik zei dat het bij de behandeling van hoofdstuk 34 een moeilijkheid oplevert.

Hoofdstuk 35 levert helemaal geen moeilijkheden op. Het is een kenmerkende Messiaanse passage over de Koninkrijkstijd. We hebben toespelingen erop en citaten eruit in het Nieuwe Testament die heel duidelijk maken dat de apostelen dit als de gemeentetijd zagen. Omdat hoofdstuk 34 daar natuurlijk in overgaat, zouden we eigenlijk verwachten dat het net als de hoofdstukken 24 en 25 is. Je herinnert je misschien dat hoofdstuk 24 het hoofdstuk is waarvan veel geleerden denken dat het over het einde van de wereld gaat, omdat het apocalyptisch is. Het wordt de Apocalyps van Jesaja genoemd. Het lijkt op het einde van de wereld, omdat er zo vaak „aarde, aarde, aarde” staat. Maar ik heb verteld dat ik geloof dat we, als we het in plaats daarvan vertalen met „land, land, land”, zien dat dit oordeel niet het einde van de wereld is, maar het einde van het land, het einde van de geschiedenis van Israël.

Dat was hoofdstuk 24, en de drie hoofdstukken daarna zijn heel duidelijk passages over de Messiaanse tijd. Deze overgang van hoofdstuk 34 naar 35 lijkt dus sterk op de overgang van hoofdstuk 24 naar 25. Het verschil is dat het heel gemakkelijk is om vanuit hoofdstuk 24 veel kruisverwijzingen te maken naar andere gedeelten die duidelijk maken dat het over het oordeel over Israël gaat. Dat is hier aanzienlijk minder het geval. Ik ga dus hoofdstuk 34 voorlezen en ik zal wijzen op de dingen die ik moeilijk vind. Daarna zal ik misschien proberen enkele mogelijke oplossingen aan te dragen. Maar het zullen slechts mogelijke oplossingen zijn. Het kan zijn dat de ware oplossing ergens anders ligt.

4

Lezing van Jesaja 34 en 35

Hoofdstuk 34, vers 1:

Kom naar voren, heidenvolken, om te luisteren! Sla er acht op, natiën! Laat de aarde luisteren en al wat zij bevat, de wereld, en alles wat daarop uitspruit! Want de grote toorn van de HEERE richt zich tegen alle heidenvolken, Zijn grimmigheid tegen heel hun legermacht. Hij heeft hen met de ban geslagen, hen overgegeven ter slachting. Hun gesneuvelden zullen weggeworpen worden, en van hun dode lichamen zal hun stank opstijgen. De bergen zullen wegsmelten door hun bloed. Heel het sterren leger aan de hemel zal vergaan. De hemel zal opgerold worden als een boek rol, en heel zijn leger zal vallen, zoals bladeren vallen van een wijnstok, en zoals vijgen vallen van een vijgenboom. Want Mijn zwaard is dronken geworden in de hemel. Zie, het zal neerdalen op Edom, op het volk dat Ik geslagen heb met de ban, als een oordeel. Het zwaard van de HEERE zit vol bloed, het is verzadigd van vet, van het bloed van lammeren en bokken, van het niervet van rammen. Want de HEERE richt een offer aan in Bozra, een grote slachting in het land Edom. Met hen zullen de wilde ossen neervallen, en de jonge stieren met de sterke stieren. Hun land zal doordrenkt zijn met bloed en hun stoffige grond verzadigd van vet. Want het zal zijn de dag van de wraak van de HEERE, het jaar van de afrekening om de rechtszaak van Sion. Zijn beken zullen veranderd worden in pek, en zijn stof in zwavel; ja, zijn land zal worden tot brandend pek. 's Nachts en ook overdag zal het niet

geblust worden, voor eeuwig zal zijn rook opstijgen. Van generatie op generatie zal het verwoest blijven, tot in alle eeuwigheden zal niemand erdoorheen trekken. Kauw en nachtuil zullen het in bezit nemen, ransuil en raaf zullen daar wonen. Hij zal er het meetlint van de woestheid over uitspannen en het paslood van de leegte. Zijn edelen — maar zij zijn er niet — zal men tot het koningschap roepen: met al zijn vorsten is het gedaan. In zijn paleizen zullen dorens opschieten, netels en distels in zijn vestingen. Het zal een woonplaats voor jakhalzen zijn, een rustplaats voor struisvogels. Wilde woestijndieren zullen daar hyena's tegenkomen, de bok zal naar zijn metgezel roepen; ja, daar zal het nachtelijk ongedierte tot rust komen en voor zichzelf een rustplaats vinden. Daar zal de pijlslang nestelen, eieren leggen, uitbroeden en haar jongen koesteren in haar schaduw; ja, daar verzamelen zich de wouwen, de ene bij de andere. Zoek het na in het boek van de HEERE en lees: niet één van hen zal er ontbreken, zij zullen elkaar niet missen, want Mijn mond heeft het zelf geboden en Zijn Geest Zelf zal hen bijeenbrengen. Want Hij, Hij heeft voor hen het lot geworpen, Zijn hand heeft hun het land toebedeeld met het meetlint. Tot in eeuwigheid zullen zij het bezitten, van generatie op generatie zullen zij er wonen.

JESAJA 34:1-17

En daar houdt het niet op.

De wildernis en het dorre land zullen blij voor hen zijn, en de woestijn zal zich verheugen en bloeien als een roos. Ze zal uitbundig bloeien en zich verheugen, vol blijdschap en gezang. Ze krijgt de pracht van de Libanon en de schoonheid van de Karmel en Saron. Ze zullen de glorie van de Heer en de grootheid van onze God zien. Maak de zwakke handen sterk en geef de knikkende knieën weer kracht. Zeg tegen de mensen die bang zijn: Wees sterk en wees niet bang. Kijk, jullie God komt om wraak te nemen; Hij komt om iedereen te geven wat die verdient en om jullie te redden.

JESAJA 35:1-4

Dan zullen de ogen van de blinden worden opengedaan, de oren van de doven zullen worden geopend. Dan zal de kreupele springen als een hert, de tong van de stomme zal juichen. Want in de woestijn zullen wateren zich een weg banen en beken in de wildernis.

JESAJA 35:5-6

Daar zal zijn een effen baan, een weg; de heilige weg zal hij genoemd worden. Een onreine zal er niet over gaan, want hij zal alleen voor hen zijn. Wie deze weg ook gaat, zelfs dwazen zullen niet dwalen.

JESAJA 35:8

5

Alle volken en de kosmische beeldspraak

Toen we eenmaal bij de stof in hoofdstuk 35 kwamen, hadden we waarschijnlijk het gevoel dat we op tamelijk bekend terrein waren. Bijna alle beeldspraak is in eerdere lezingen afzonderlijk bestudeerd, en we zijn die in veel verschillende passages van dezelfde soort tegengekomen. Er kan weinig twijfel over bestaan dat hoofdstuk 35 over hetzelfde onderwerp gaat als alle andere passages over het Koninkrijk die we hebben gezien. En we zullen ontdekken dat de schrijvers van het Nieuwe Testament hoofdstuk 35 op dezelfde manier uitlegden als andere passages over het Koninkrijk.

Maar zoals je kunt zien, hebben we hier met hoofdstuk 34 wel een lastig struikelblok. Als er in hoofdstuk 34 geen plaatsnamen werden genoemd, zouden we gewoon aannemen dat dit Jeruzalem is en dat de oude orde wordt geoordeeld. Het is dat kenmerkende patroon: er is oordeel, er is woestijn, die komt tot bloei, de Geest wordt uitgestort en er ontstaat een nieuwe orde. Maar het probleem met Jesaja 34 is de verwijzing naar plaatsnamen. Een niet onbelangrijk probleem daarbij is dat het in vers 2 klinkt alsof hij het over alle volken van de wereld heeft. Hoofdstuk 34, vers 2, zegt:

Want de Heer is woedend op alle volken en razend op al hun legers. Hij heeft ze volledig vernietigd en aan de slacht overgeleverd.

Als we op andere gronden van mening waren dat dit zich richtte op de vernietiging van de oude orde in Jeruzalem, zou zelfs deze zin niet bijzonder problematisch zijn. Hij zou namelijk kunnen zeggen dat God natuurlijk de heidense volken oordeelt, maar dat Hij werkelijk alle volken zal oordelen, met inbegrip van Juda. Dat wil zeggen: de Joden zouden normaal gesproken als een uitzondering worden beschouwd. Zij zouden niet worden inbegrepen bij de manier waarop God alle volken behandelt. Wanneer er wordt gezegd dat de Heere een geschil heeft met alle volken en alle volken zal oordelen, zou dat niet alleen de heidense volken kunnen betekenen, maar alle volken, met inbegrip van Israël en met inbegrip van Juda.

Het zou daarom een manier kunnen zijn om te zeggen: ‘Luister, we hebben het al gehad over alle verschillende volken die God zal oordelen, maar er zijn er nog steeds enkele die onder dat “alle” vallen. Juda moet hier ook worden meegerekend.’ De

verwijzing naar alle volken is hier niet het doorslaggevende probleem.

In de verzen 3 en 4 staat beeldspraak die hierbij aansluit. In vers 3 staat:

Hun gesneuvelden zullen weggeworpen worden, en van hun dode lichamen zal hun stank opstijgen. De bergen zullen wegsmelten door hun bloed.

JESAJA 34:3

Letterlijk zullen de bergen niet smelten, maar er wordt ongetwijfeld mee bedoeld dat daar zo veel bloed vergoten is dat de bergen volledig met bloed verzadigd raken. Je weet wat er met aarde gebeurt wanneer die door de vloeistof erin modderig en instabiel wordt. Dat roept het beeld op dat de bergen gewoon wegsmelten, omdat ze zo met bloed verzadigd zijn. Het is duidelijk impressionistische beeldspraak, niet letterlijk.

Dan staat er:

Heel het sterren leger aan de hemel zal vergaan. De hemel zal opgerold worden als een boek rol, en heel zijn leger zal vallen, zoals bladeren vallen van een wijnstok, en zoals vijgen vallen van een vijgenboom.

JESAJA 34:4

waarmee de sterren worden bedoeld. Deze precieze beeldspraak vinden we niet elders in Jesaja, maar kosmische beeldspraak vinden we daar wel op andere plaatsen. We lezen dat de zon verduisterd wordt, de maan haar licht niet geeft en de sterren verduisterd worden. Veranderingen in de kosmos, ingrijpende veranderingen, zijn we in sommige van deze apocalyptisch aandoende passages gaan verwachten. Ik geloof dat ze in elk geval verwijzen naar dingen die werkelijk op aarde gebeuren, niet naar dingen boven in de hemel. Ze spreken over politieke omwenteling. Ze spreken over het omverwerpen van volken.

6

Edom en het zesde zegel

Uit wat vervolgens in vers 5 wordt gezegd, lijkt het te gaan om de val van het Edomitische koninkrijk:

Want Mijn zwaard is dronken geworden in de hemel. Zie, het zal neerdalen op Edom, op het volk dat Ik geslagen heb met de ban, als een oordeel.

JESAJA 34:5

We gaan dat als een mogelijke theorie bekijken. Het is beslist een theorie die bij de bewoording past.

Ik wil er echter op wijzen dat de bewoording van vers 4 ook voorkomt in Openbaring, hoofdstuk 6. Dat gebeurt wanneer het zesde zegel wordt verbroken, aan het einde van Openbaring 6. Let op de verschijnselen die beginnen bij vers 12, Openbaring 6:12:

En ik zag dat het Lam het zesde zegel opende. Er kwam een grote aardbeving; de zon werd zwart als een haren zak en de maan werd als bloed. De sterren aan de hemel vielen op de aarde, zoals een vijgenboom zijn onrijpe vijgen afwerpt wanneer hij door een harde wind wordt geschud. De hemel week terug als een boekrol die wordt opgerold, en alle bergen en eilanden werden van hun plaats gerukt.

OPENBARING 6:12-14

Die verwijzing naar sterren die als vijgen vallen, is rechtstreeks ontleend aan Jesaja 34, de passage die we nu behandelen.

Dat de hemel wordt opgerold als een boekrol, is beslist ontleend aan de beeldspraak van Jesaja 34:4:

Heel het sterren leger aan de hemel zal vergaan. De hemel zal opgerold worden als een boek rol, en heel zijn leger zal vallen, zoals bladeren vallen van een wijnstok, en zoals vijgen vallen van een vijgenboom.

JESAJA 34:4

In Openbaring is dit beslist niet letterlijk. Er wordt bekende beeldspraak in verwerkt die we in verschillende passages hebben gezien, zoals het verduisteren van de zon enzovoort. We weten dat sterren niet op de aarde vallen. Dat kunnen ze niet. Ze zijn veel te groot. Ze zijn veel groter dan de aarde. De aarde zou het niet overleven als zelfs maar één ster ook maar bij haar in de buurt kwam, laat staan als er één op haar viel, of als er grote aantallen sterren op haar vielen.

Dit is de kenmerkende apocalyptische beeldspraak van de profeten. Het gaat over een of andere grote ramp, gewoonlijk een politieke, gewoonlijk een geopolitieke. Het gaat meestal om de ondergang van een of ander groot koninkrijk. Deze beeldspraak uit Jesaja 34 wordt vermengd met die bekende beeldspraak van de verduisterde zon en dat alles. Dat lijkt erop te wijzen dat deze beeldspraak van dezelfde soort is. Met andere woorden, ze is niet letterlijk. Elk eiland wordt van zijn plaats verwijderd. Het hele heelal, de hele wereld, wordt hierin vernietigd. Toch is dat niet het einde van het visioen. Er komt nog meer. Voor het einde van het hoofdstuk zijn er mensen die zich onder rotsen verbergen en zeggen:

Want de grote dag van Zijn toorn is aangebroken en wie kan dan staande blijven?

OPENBARING 6:17

7

Openbaring 6 en de val van Jeruzalem

De grote dag van de toorn van de Heere is, zoals we naar mijn overtuiging bij de behandeling van Openbaring buiten redelijke twijfel zullen vaststellen, de val van Jeruzalem. Ik zeg ‘boven redelijke twijfel’, hoewel er veel opvattingen over Openbaring bestaan. Er zijn gedeelten van Openbaring die niet duidelijk over de val van Jeruzalem gaan, hoewel ze daar toch over kunnen gaan. Soms is het allemaal niet zo duidelijk. Maar wanneer we dit gedeelte van Openbaring bestuderen, zullen we zien dat de zegels zo volledig aansluiten bij de gebeurtenissen rond de val van Jeruzalem, wanneer je Schrift met Schrift vergelijkt, dat het moeilijk is om er iets anders van te maken.

Als Openbaring 6 over de val van Jeruzalem gaat, is het duidelijk dat daar taal aan Jesaja 34 wordt ontleend. Betekent dat dat Jesaja 34 over de val van Jeruzalem gaat? Dat zou het kunnen betekenen. Maar beeldspraak in Openbaring die aan het Oude Testament is ontleend, wordt niet altijd in precies hetzelfde verband gebruikt. Beeldspraak kan op een andere situatie worden overgebracht en hoeft dan niet over dezelfde zaak te gaan, maar kan wel dezelfde symbolen enzovoort gebruiken. Het zou dus op zijn minst een denkbare mogelijkheid zijn om te zeggen dat de beeldspraak in Jesaja 34 van toepassing is op de val van Edom, maar dat de beelden in Openbaring 6 opnieuw worden gebruikt voor een andere gebeurtenis, de val van Jeruzalem. Dat is één theorie die volgens mij wel te verdedigen zou zijn. Maar ik wil er alleen op wijzen dat deze beelden inderdaad opnieuw voorkomen in Openbaring.

8

Sodom als beeld van goddelijk oordeel

Zo gaat het in Jesaja 34:9 blijkbaar nog steeds over Edom. We hebben in Jesaja 34 nog geen aanwijzing gekregen dat het onderwerp veranderd is.

Zijn beken zullen veranderd worden in pek, en zijn stof in zwavel; ja, zijn land zal worden tot brandend pek.

JESAJA 34:9

Pek zou brandende teer zijn, of iets dergelijks.

Eén ding dat we kunnen zeggen, is dat dit niet letterlijk is. Want of het nu over Edom gaat of over een ander volk dat ten val is gekomen, je ziet daar tegenwoordig niet ergens voor eeuwig en altijd rook opstijgen en brandend pek door de rivieren stromen. De beeldspraak van vuur en zwavel — en beide komen hier in deze passage voor — is ontleend aan de gebeurtenissen rond Sodom en Gomorra in Genesis, hoofdstuk 19. Er staat dat God vuur en zwavel uit de hemel liet regenen op Sodom en Gomorra.

Toen liet de HEERE zwavel en vuur over Sodom en Gomorra regenen. Het kwam van de HEERE uit de hemel.

GENESIS 19:24

Dat werd een model voor oordeel, voor goddelijk oordeel. De beeldspraak daarvan ligt ten grondslag aan veel latere passages over oordeel, waaronder sommige in Openbaring: vuur en zwavel. Het Engelse woord „brimstone” betekent zwavel. Het oordeel over Sodom levert vaak de beeldspraak voor andere, latere oordelen die symbolisch worden beschreven. Dit lijkt zo’n geval te zijn. Je hebt het vuur en je hebt de zwavel.

Je herinnert je misschien — en dit kan wel of niet van belang zijn voor de uitleg van hoofdstuk 34 — dat Jeruzalem in het boek Jesaja met Sodom is vergeleken, al in het allereerste hoofdstuk. Je bent nog niet ver gekomen wanneer hij de leiders van Jeruzalem aanspreekt met:

O Sodom.

Hij zegt tegen hen dat ze in meer dan één opzicht op Sodom lijken. Eén daarvan is dat ze bijna volledig zijn weggevaagd. Sodom werd volledig weggevaagd, maar hij zei:

Als de HEERE van de legermachten ons niet een gering aantal ontkomenen had overgelaten, als Sodom zouden wij geworden zijn; wij zouden Gomorra gelijk geworden zijn.

JESAJA 1:9

Later zei God:

Hun gelaatsuitdrukking getuigt tegen hen. Zoals Sodom maken zij hun zonden openlijk bekend, zij verbergen ze niet. Wee hun ziel, want zij doen zichzelf kwaad aan.

JESAJA 3:9

Hij noemt hen zelfs Sodom, als bijnaam. Zoals ik al een aantal keren heb aangegeven, wordt Jeruzalem in Openbaring 11:8 in geestelijke zin Sodom en Egypte genoemd. Er bestaan dus verbanden tussen Sodom en Jeruzalem in het gedachtegoed van de oordeelsprofetieën. Jeruzalem wordt geoordeeld zoals Sodom, omdat Jeruzalem zondig is geworden zoals Sodom. Hier wordt taal uit het verhaal van Sodom en Gomorra op deze zaak toegepast. Natuurlijk zou het Edom kunnen zijn waarvan het oordeel in dit specifieke geval wordt vergeleken met Sodom. Het is duidelijk symbolisch. Maar het zou ook Jeruzalem kunnen zijn. Er zijn in elk geval redenen om op grond van eerdere gedeelten in Jesaja te verwachten dat het oordeel over Jeruzalem met dat over Sodom wordt vergeleken, aangezien Jeruzalem met Sodom is vergeleken.

9

Openbaring 14 en eeuwige bestraffing

Dit vers in Jesaja 34 heeft, zoals je misschien weet, ook de beeldspraak geleverd voor een ander gedeelte in Openbaring, namelijk hoofdstuk 14. Openbaring 14 is misschien een van de gedeelten waarvan het vaakst wordt gedacht dat ze de leer van eeuwige pijniging in de hel onderwijzen. Ik herinner me dat ik, toen ik jonger was en met Zevendedagsadventisten of Jehova's getuigen over de kwestie van de hel debatteerde, de leer van eeuwige pijniging verdedigde, zoals ik toen deed. Hoewel er veel verzen over de hel waren die niets over eeuwige pijniging vermeldden, leek er volgens mij ten minste één te zijn. Dat was dit vers. In mijn ogen was dit destijds een van de krachtigste argumenten voor eeuwige pijniging, vanwege de bewoordingen van Openbaring 14:10 en 11.

We moeten bij vers 9 beginnen om het begin van de zin te krijgen. Openbaring 14:9:

En een derde engel volgde hen, die met een luide stem zei: Als iemand het beest en zijn beeld aanbidt, en het merkteken op zijn voorhoofd of op zijn hand ontvangt,

OPENBARING 14:9

Let eens op hoeveel beelden hier uit Jesaja 34 afkomstig zijn: vuur en zwavel. Natuurlijk zou Openbaring dit rechtstreeks uit Genesis 19 kunnen overnemen en Jesaja 34 kunnen overslaan. We hoeven niet te zeggen dat het vuur en de zwavel in

Openbaring 14 aan Jesaja 34 zijn ontleend. Het zou rechtstreeks uit het verhaal van Sodom en Gomorra kunnen zijn overgenomen. Maar vuur en zwavel worden in Jesaja 34 genoemd, samen met enkele van de andere punten die we in dit gedeelte vinden.

dan zal hij ook drinken van de wijn van de toorn van God, die onvermengd is ingeschonken in de drinkbeker van Zijn toorn, en gepijnigd worden in vuur en zwavel voor het oog van de heilige engelen en van het Lam. En de rook van hun pijniging stijgt op tot in alle eeuwigheid, en zij die het beest en zijn beeld aanbidden, hebben dag en nacht geen rust, evenmin als iemand die het merkteken van zijn naam ontvangt.

OPENBARING 14:10-11

Dat lijkt sterk op Jesaja 34:10:

's Nachts en ook overdag zal het niet geblust worden, voor eeuwig zal zijn rook opstijgen. Van generatie op generatie zal het verwoest blijven, tot in alle eeuwigheden zal niemand erdoorheen trekken.

JESAJA 34:10

Wanneer er staat:

Ze hebben dag noch nacht rust, zijn de bewoordingen niet identiek, maar in Jesaja 34:10 staat:

Het zal dag noch nacht worden geblust. Generatie na generatie zal het er verlaten bij liggen; niemand zal erdoorheen trekken.

Er zijn dus verscheidene zinsneden, minstens drie, in dit gedeelte in Openbaring 14 die door Jesaja 34 geïnspireerd lijken te zijn. Ik moet zeggen dat ik op Openbaring 19 zal moeten terugkomen wanneer we Openbaring behandelen. Dan zal ik bespreken waarom ik dit niet langer noodzakelijkerwijs als een sterk gedeelte beschouw ter ondersteuning van de traditionele visie op de hel. Maar het punt is dat het in Jesaja 34

niet over de hel gaat. Dat zou een goede reden kunnen zijn om te geloven dat het ook niet over de hel gaat wanneer dezelfde taal in Openbaring 14 wordt gebruikt. Waar het in Openbaring 14 dan wel over gaat, daarmee zullen we ons een andere keer moeten bezighouden. Maar we kunnen zien dat Jesaja 34 een gedeelte over het oordeel is waarvan in het boek Openbaring gebruik wordt gemaakt om de boodschap van oordeel over te brengen.

Natuurlijk geloof ik dat Openbaring in deze gedeelten spreekt over het oordeel over Jeruzalem in het jaar 70 na Christus, maar dat is duidelijk een omstreden opvatting. Ik verwacht niet dat dit iets over Jesaja 34 bewijst, aangezien opvattingen over Openbaring omstreden zijn. Verschillende mensen vatten het totaal verschillend op. Het feit dat ik Openbaring zie als een boek dat over de val van Jeruzalem spreekt, brengt me meestal terug bij Jesaja 34. Dan zeg ik dat de beeldspraak die uit dit hoofdstuk is overgenomen, in Openbaring elke keer op de val van Jeruzalem wordt toegepast, en dat Jesaja 34 daarom misschien over de val van Jeruzalem gaat.

Maar misschien ook niet, want Jesaja 34 zou een gedeelte over de val van Edom kunnen zijn. Dat zou het boek Openbaring er niet van weerhouden de bewoordingen over te nemen en Jeruzalem met Edom te vergelijken, net zoals het Jeruzalem met Babylon, Egypte of Sodom vergelijkt. Openbaring zou beslist een gedeelte in Jesaja over Edom kunnen nemen, de bewoordingen eruit kunnen lichten en die op de val van Jeruzalem kunnen toepassen. Zo neemt het ook bewoordingen over de val van Babylon uit Jeremia en past die volgens mij op Jeruzalem toe.

10

Edom als historische natie

Natuurlijk doe ik hier enkele aannames over waar Openbaring over gaat, die ik niet heb onderbouwd of verdedigd. Toch kan ik onmogelijk over dit hoofdstuk spreken zonder ze ter sprake te brengen. Maar wat moeten we over hoofdstuk 34 zeggen?

Laten we veronderstellen dat het werkelijk over Edom gaat. Dat is heel goed mogelijk. De bewoording wijst in die richting. Hij zegt in vers 5 en 6:

Want Mijn zwaard is dronken geworden in de hemel. Zie, het zal neerdalen op Edom, op het volk dat Ik geslagen heb met de ban, als een oordeel. Het zwaard van de HEERE zit vol bloed, het is verzadigd van vet, van het bloed van lammeren en bokken, van het niervet van rammen. Want de HEERE richt een offer aan in Bozra, een grote slachting in het land Edom.

JESAJA 34:5-6

Aan het eind staat dat Hij in het land Edom een offer aanricht en een grote slachting teweegbrengt. Als dit Edom is, zou het in hoofdstuk 35 nog steeds kunnen overgaan in een Messiaanse passage, omdat de verwoesting van Edom slechts een paar eeuwen vóór de komst van Christus plaatsvond. Zonder onlogisch te redeneren zou je kunnen denken dat het over de verwoesting van Edom gaat en dat kort daarna, chronologisch gezien, de vestiging van het Messiaanse Koninkrijk kwam. We zouden Edom in deze passage dus eenvoudig letterlijk kunnen opvatten en zeggen: hier hebben we het oordeel over Edom, gevolgd door verwoesting tot de tijd waarin de Messias komt. Daarmee zouden we waarschijnlijk al onze problemen oplossen. Het enige wat voor mij enigszins een probleem blijft, is dat dit de enige van de vele keren in Jesaja zou zijn waarin een overgang van woestenij naar vruchtbaarheid over Edom gaat. In alle andere gevallen verwijst die overgang naar de verwoesting van Jeruzalem en daarna naar de opkomst van het Nieuwe Jeruzalem, als het ware. Het zou de enige keer zijn dat de stad of het volk dat vóór de opkomst van het Koninkrijk wordt verwoest, Edom is.

Daarom kan ik niet volledig berusten in de conclusie dat het inderdaad over Edom gaat, hoewel ik er geen ernstig probleem mee heb. Als iemand zegt: 'Luister, ik moet dit gewoon letterlijk nemen,' ga je gang. Je kunt letterlijk nemen dat de hemelen als een boekrol worden opgerold. Voel je vrij. Ik doe dat niet. Zoveel dingen, misschien wel alles in dit hoofdstuk, zijn symbolisch: rivieren die stromen van brandend pek,

rook die voor eeuwig opstijgt, dag en nacht, van generatie op generatie, en sterren die vallen als vijgen. Het zou moeilijk zijn om in dit hoofdstuk iets te vinden wat werkelijk letterlijk is.

11

Edom als mogelijke naam voor Jeruzalem

De beschrijving van de woestenij, die aan het eind van het hoofdstuk uitgebreid is, zou natuurlijk letterlijk kunnen zijn, want een groot deel van die streek bestaat uit woestijn en woestenij. Maar het gebruik van dat motief in Jesaja heeft doorgaans betrekking op een niet-letterlijke, geestelijke woestenij, een onvruchtbaarheid. En dus denk ik dat het geen grote gedachtesprong zou zijn om te stellen dat vrijwel alles in het hoofdstuk symbolisch is en dat zelfs Edom symbolisch zou kunnen worden opgevat. Niet noodzakelijkerwijs, maar wel als mogelijkheid.

Eén ding waardoor ik denk dat dit waar is, of waar zou kunnen zijn, is dat het, zoals ik al zei, niet ongehoord is om zelfs in Jesaja over Jeruzalem te spreken onder de naam van heidense volken, waarbij Sodom het voornaamste voorbeeld is. Helemaal aan het begin van het boek noemt Hij hen:

Hoor het woord van de HEERE, leiders van Sodom! Neem de wet van onze God ter ore, volk van Gomorra!

JESAJA 1:10

Hij zegt in die uitspraak niet: 'Jeruzalem is als Sodom.' Hij noemt hen gewoon Sodom. En dus geloof ik dat het mogelijk is dat hij Jeruzalem Edom noemt, al zijn we daar niet zo goed op voorbereid als bij Sodom. In hoofdstuk 1 zegt hij:

Als de HEERE van de legermachten ons niet een gering aantal ontkomenen had overgelaten, als Sodom zouden wij geworden zijn; wij zouden Gomorra gelijk geworden zijn.

JESAJA 1:9

Daarna begint hij hen Sodom te noemen. Hij bereidt ons er niet op voor door ons enige aanwijzing te geven dat Edom Jeruzalem zou zijn. Daarom maakt dit die theorie wat zwakker.

12

De dag van Gods wraak

Toch spreekt vers 8 wel over de dag van de wraak van de HEERE. Deze uitdrukking komt op mij bijna over als een technische term. Misschien is dat niet zo. Misschien is het een algemene term. Hij komt ongeveer drie keer voor in Jesaja. In hoofdstuk 61, vers 2, lijkt hij te verwijzen naar het jaar 70 na Christus. Ik geloof dat hij naar het jaar 70 na Christus verwijst, omdat Jesaja 61, vers 1 en de eerste helft van vers 2 over de eerste komst van Christus gaan. Dat weten we omdat Jezus dat heeft gezegd. Hij haalde dit aan en zei dat het vervuld werd doordat Hij het uitsprak:

De Geest van de Heere HEERE is op Mij, omdat de HEERE Mij gezalfd heeft om een blijde boodschap te brengen aan de zachtmoedigen. Hij heeft Mij gezonden om te verbinden de gebrokenen van hart, om voor de gevangenen vrijlating uit te roepen en voor wie gebonden zaten, opening van de gevangenis; om uit te roepen het jaar van het welbehagen van de HEERE en de dag van de wraak van onze God; om alle treurenden te troosten;

JESAJA 61:1-2

Hier sloot Jezus het boek, hield Hij op met lezen en zei Hij:

Hij begon tegen hen te zeggen: Heden is deze Schrift in uw oren in vervulling gegaan.

LUKAS 4:21

Dit gebeurde in Lukas 4, vers 18 en 19. Maar het gedeelte dat Hij niet las, was:

En de dag waarop onze God wraak neemt.

Hij zegt:

Ik ben gekomen om het jaar aan te kondigen waarin de Heer zijn genade laat zien, maar blijkbaar was Hij bij die gelegenheid niet van plan de dag van de wraak van onze God te verkondigen.

Maar later deed Hij dat wel. We hebben dit vers al talloze keren genoemd. In de rede op de Olijfberg sprak Jezus in Lukas 21 over de verwoesting van de tempel in het jaar 70 na Christus. Hij zei in vers 23:

Maar wee de zwangeren en de zogenden in die dagen, want er zal grote nood zijn in het land en toorn over dit volk.

LUKAS 21:23

De dagen van wraak. Het is niet precies dezelfde uitdrukking, want Jesaja zegt: de dag van wraak.

Jezus breidt het uit tot een periode:

Want dit zijn dagen van wraak, opdat al wat geschreven staat, vervuld wordt.

LUKAS 21:22

Maar de bewoordingen liggen heel dicht bij elkaar, en Jezus zegt dat alles wat geschreven staat vervuld kan worden. Dat suggereert dat wat Hij beschrijft als de dagen van wraak, een veelvoorkomend thema in de oudtestamentische profetie is.

Jesaja gebruikt deze uitdrukking, 'dag van wraak', een aantal keren. Het lijkt duidelijk dat Jesaja die in Jesaja 61, vers 2, nauw verbindt met de verkondiging van het aangename jaar van de HEERE, waarvan we weten dat Jezus het in de synagoge verkondigde. Later verkondigde Hij de komende dagen van wraak.

In hoofdstuk 63 vinden we ook de verwijzing naar de dag van wraak. In Jesaja 63:4 zegt Hij:

Want de dag van de wraak was in Mijn hart, het jaar van Mijn verlostten was gekomen.

JESAJA 63:4

Jezus kondigde aan dat het aangename jaar van de Heere, het jaar van de verlostten, er was toen Hij predikte. Het lijkt er dus op dat Jesaja 63:4 spreekt over het tijdsbestek van Jezus' eerste komst.

Het jaar van Mijn verlostten is gekomen. Hij heeft het aangename jaar van de Heere verkondigd. Beide passages, Jesaja 61:2 en Jesaja 63:4, verbinden het jaar van verlossing, of het aangename jaar van de Heere, met de dag van wraak. Dit zijn twee aspecten van dezelfde periode. God brengt wraak over de oude orde en vestigt met de verlostten de nieuwe orde. Jesaja 63 lijkt daarom over hetzelfde te spreken als Jesaja 61.

13

Edom en Bozra in Jesaja 63

Maar we hebben opgemerkt dat de verzen in Jesaja 63 die aan vers 4 voorafgaan, over Edom spreken. Jesaja 63:1 en de verzen daarna zeggen:

Wie is Deze Die uit Edom komt, in helrode kleding uit Bozra, Die luisterrijk is in Zijn gewaad, Die voorttrekt in Zijn grote kracht? Ik ben het, Die spreek in gerechtigheid, Die machtig ben om te verlossen.

JESAJA 63:1

Bozra is de hoofdstad die ook in Jesaja 34 werd genoemd: Edom en Bozra.

En dan wordt de vraag gesteld:

Waarom is dat rood aan Uw gewaad, en is Uw kleding als die van iemand die de wijnpers treedt?

JESAJA 63:2

Hij zegt:

Ik heb de pers alleen getreden; er was niemand uit de volken met Mij. Ik heb hen vertreden in Mijn toorn, hen vertrapt in Mijn grimmigheid. Hun bloed is op Mijn kleding gespat, heel Mijn gewaad heb Ik besmet.

JESAJA 63:3

Blijkbaar komt Hij uit Edom en zitten er overal vlekken op Zijn kleren. Het is alsof Hij ergens is geweest en iemand schade heeft toegebracht. Zijn kleren zijn met bloed bevlekt en men ziet Hem van de plaats van die gebeurtenis komen, kennelijk uit Edom. De indruk is dat Edom vertrapt is.

Want de dag van de wraak was in Mijn hart, het jaar van Mijn verlossen was gekomen.

JESAJA 63:4

Ik hoop dat je mijn dilemma hier kunt zien. We hebben de dag van wraak, die Jezus lijkt te vereenzelvigen met het jaar 70 na Christus en die in Jesaja 61:2 duidelijk met het jaar 70 na Christus vereenzelvigd lijkt te worden. Maar dezelfde term wordt gebruikt in Jesaja 34 en Jesaja 63, die beide Edom noemen als het voorwerp van het oordeel. Daarom zouden er enkele mogelijke conclusies kunnen worden getrokken. Eén daarvan is dat de dag van wraak geen vakterm voor één enkele gebeurtenis is. Wat in het jaar 70 na Christus met Jeruzalem gebeurt, is een dag van wraak, maar ook andere oordelen, zoals misschien een afzonderlijk oordeel over Edom, zouden als de dag van Gods wraak kunnen worden beschouwd. Dat is een aannemelijke suggestie.

14

Heidense namen als beledigende bijnamen

Een andere aannemelijke suggestie, hoewel sommigen zich er waarschijnlijk sterker tegen zouden verzetten, eenvoudigweg omdat die niet voor de hand ligt, is dat Edom naar Jeruzalem verwijst. Jeruzalem is duidelijk niet Edom, maar het is ook niet Sodom. Het is ook niet Babylon en het is ook niet Egypte, maar in de Schrift wordt het al die dingen genoemd. Het is dus mogelijk dat Edom in hoofdstuk 34 en zelfs in hoofdstuk 63 in beide gevallen een beledigende verwijzing naar Jeruzalem is. Jeruzalem vergelijken met Edom, Sodom of Babylon is een belediging voor hen. Voor hen waren deze heidense volken verachtelijke, vuile, onbesneden, vijandige en goddeloze mensen.

Jeruzalem met een van hun namen aanduiden, is te vergelijken met de manier waarop het boek Openbaring een vrouw in de gemeente Izebel noemt. Izebel was waarschijnlijk niet haar echte naam. Wie zou zijn dochter Izebel hebben genoemd, vooral omdat de enige Izebel die uit de geschiedenis bekend was, een werkelijk goddeloze, afschuwelijke vrouw was? Sommige mensen doen dat tegenwoordig. Ze hebben het over een bepaalde vrouw en zeggen: 'Ze is een Izebel.' Als je iemand tegenwoordig Izebel noemt, zal diegene dat als een belediging opvatten, en dat hoort ook zo. Het is als belediging bedoeld.

Het punt is dat Jezus in Openbaring tegen een gemeente zegt over een vrouw die vrijwel zeker niet echt Izebel heet:

Maar Ik heb enkele dingen tegen u: dat u de vrouw Izebel, die van zichzelf zegt dat zij een profetes is, ongemoeid haar gang laat gaan om te onderwijzen en Mijn dienstknechten te misleiden, zodat zij hoererij bedrijven en afgodenoffers eten.

OPENBARING 2:20

Iemand een naam geven die niet werkelijk zijn of haar naam is, maar die als belediging bedoeld is omdat diegene op die slechte persoon is gaan lijken, is een gebruik dat in de Schrift niet onbekend is. Dat geldt vooral voor Openbaring, maar ook voor Jesaja.

15

Van woestenij naar bloeiende wildernis

Daarom denk ik dat dit een geval zou kunnen zijn waarin Edom Jeruzalem vertegenwoordigt, of een bijnaam voor Jeruzalem is. En dat dit, net als de andere soortgelijke passages, een beschrijving is van de val van Jeruzalem die overgaat in de orde van het nieuwe verbond. Het oude verbond wordt geoordeeld en wordt onvruchtbaar, zoals Jezus tegen de vijgenboom zei:

En Jezus antwoordde en zei tegen hem: Laat niemand meer vrucht van u eten in eeuwigheid! En Zijn discipelen hoorden het.

MARKUS 11:14

en die verdorde en stierf. Ik geloof dat dit een zinnebeeld is van wat er juist op dat moment met Israël gebeurde. Israël ging over van een boom die mogelijk vrucht kon dragen naar een boom die nooit meer de gelegenheid zou hebben om vrucht te dragen. Maar er wordt een nieuw koninkrijk uitgekozen, een nieuwe natie die de vrucht daarvan zal voortbrengen.

Ik geloof dat die overgang naar het nieuwe heel duidelijk te zien is in hoofdstuk 35:1. De eerste regel van vers 1 is vreemd. Er staat:

De woestijn en de dorre plaatsen zullen vrolijk zijn, de wildernis zal zich verheugen en in bloei staan als een roos.

JESAJA 35:1

‘Hen’ lijkt naar de woestijndieren te verwijzen.

Toelichting bij de vertaling: Het voornaamwoord „hen” staat in de Engelse Bijbelvertaling die de spreker gebruikt. In de hierboven weergegeven HSV-tekst van Jesaja 35:1 ontbreekt een overeenkomstig voornaamwoord.

In hoofdstuk 34:16 en 17 is eerder een hele groep woestijndieren genoemd. In vers 16 staat:

Zoek het na in het boek van de HEERE en lees: niet één van hen zal er ontbreken, zij zullen elkaar niet missen, want Mijn mond heeft het zelf geboden en Zijn Geest Zelf zal hen bijeenbrengen.

JESAJA 34:16

Dat wil zeggen: ergens in het boek van de Heere heeft God voorzien dat deze woestenij zal bestaan. Al deze jakhalzen en struisvogels enzovoort zullen in dit gebied de overhand hebben, in plaats van mensen, bewerkte steden en akkers.

Wat we hier hebben, is eenvoudigweg onontgonnen wildernis die aan wilde dieren is prijsgegeven. Het boek van de Heere, kennelijk een eerdere profetie, misschien iets wat Jesaja eerder had gezegd, blijkt hierin bevestigd te worden: geen van deze jakhalzen of wat voor dieren dan ook zal ontbreken. Deze woestijntoestand zal er beslist komen.

Dan staat er in vers 17:

Want Hij, Hij heeft voor hen het lot geworpen, Zijn hand heeft hun het land toebedeeld met het meetlint. Tot in eeuwigheid zullen zij het bezitten, van generatie op generatie zullen zij er wonen.

JESAJA 34:17

Dit verwijst naar het feit dat Jozua, toen hij het land Kanaän veroverd had, het lot wierp om het land onder de verschillende stammen van Israël te verdelen. De verdeling van Israël in stamgebieden, de grenzen, welke stam wat kreeg en welke familie wat kreeg, werd in Jozua vastgesteld door het werpen van het lot. Hier wordt beeldspraak gebruikt, alsof God nu deze dieren de erfenis heeft gegeven. Zoals Jozua

die aan Israël gaf, zo heeft God die nu aan deze wilde dieren gegeven. De bewoording doet het voorkomen alsof Hij het lot werpt en deze dieren daar in het land hun eigen erfenis geeft.

De woestijn en de dorre plaatsen zullen vrolijk zijn, de wildernis zal zich verheugen en in bloei staan als een roos.

JESAJA 35:1

Dat wil zeggen: ze zullen daar welkom zijn. De wildernis is blij dat er wilde dieren op leven in plaats van de goddeloze mensen die er vroeger waren. Deze dieren zijn beter dan goddeloze mensen.

Maar dan staat er:

En de woestijn zal zich verheugen en bloeien als een roos.

Dit is duidelijk een bekend thema uit veel andere passages die we zijn tegengekomen.

Zij zal welig in bloei staan en zich verheugen, ja, zij zal zich verheugen en juichen. De luister van de Libanon is haar gegeven, de glorie van de Karmel en de Saron. Ze zullen zien de heerlijkheid van de HEERE, de glorie van onze God.

JESAJA 35:2

We hebben in Jesaja een reeks passages gezien die spraken over vreugde en zingen als belangrijke kenmerken van het Koninkrijkstijdperk.

Libanon, Karmel en Saron waren elk beroemd om iets: bloemen, bomen of iets anders. Er wordt gezegd dat de woestijn even mooi zal zijn als al de beste, bekendste en meest gerenommeerde weelderige, waterrijke gebieden.

Dan staat er in vers 3:

Versterk de slappe handen, verstevig de wankelende knieën;

JESAJA 35:3

Verwijzing gecontroleerd: de spreker noemde Jesaja 34, maar de bewoording is Jesaja 35:3.

16

Jesaja 35 in de brief aan de Hebreeën

Dit is belangrijk om op te merken. Je kent het Nieuwe Testament waarschijnlijk beter dan Jesaja. Wanneer je deze regel ziet, denk je daarom waarschijnlijk aan Hebreeën 12, waar de schrijver van Hebreeën zegt:

Hef daarom de slappe handen op en strek de knikkende knieën,

HEBREEËN 12:12

Hij citeert in feite Jesaja 35:3. Het is geen rechtstreeks citaat, maar hij parafraseert het.

Wat is het verband? Hij schrijft aan Joden die christen waren geworden. Hebreeën werd kort voor de val van Jeruzalem aan Joodse gelovigen geschreven. In het boek Hebreeën staan veel voorzeggingen van of toespelingen op de ophanden zijnde verwoesting van Jeruzalem en het verdwijnen van de oude orde. Een niet onbelangrijk voorbeeld is Hebreeën 8:13, waar hij zegt dat er een nieuw verbond is. Het oude verbond is verouderd, en wat verouderd is, staat op het punt te verdwijnen. Met andere woorden, de schrijver van Hebreeën leeft in een tijd waarin de oude orde niet langer relevant is en elk moment weggevaagd zal worden door de verwoesting van Jeruzalem.

We weten dus dat Hebreeën zich in die overgangstijd afspeelt. De oude orde zal spoedig verdwijnen. De nieuwe orde is ingevoerd. Zijn lezers behoren tot die nieuwe orde. Hij schrijft hun over het verdragen van de tuchtiging van de Heere. Ik denk dat hij in deze context heel goed kan spreken over de vervolging die zij vanwege hun trouw aan de Heere ondergaan, als iets wat lijkt op de tuchtiging van een kind. Daar spreekt hij in de direct voorafgaande verzen over.

De gemeente ondergaat een bepaald soort lijden, want hij zegt in vers 11:

En elke bestraffing schijnt op het moment zelf wel geen reden tot blijdschap te zijn, maar tot droefheid. Maar later geeft zij hun die erdoor geoefend zijn een vreedzame vrucht van gerechtigheid.

HEBREEËN 12:11

De gemeente maakt dus iets verdrietigs door, iets wat geen vreugde geeft. Ze ondergaan een bepaald soort lijden. Hij zegt:

Maar daarna levert het toch de vredige vrucht van een rechtvaardig leven op.

Vrucht voortbrengen, dat is een gedachte uit Jesaja.

Hij spreekt over vruchtbaar zijn. Hij spreekt over moeilijkheden doormaken en de vrucht van gerechtigheid voortbrengen, precies de vrucht waarvan Jesaja zegt dat God die bij Zijn volk zoekt. Jesaja 35 begint met de beschrijving van deze vruchtbaarheid, en er staat:

Versterk de slappe handen, verstevig de wankelen knieën;

JESAJA 35:3

Verwijzing gecontroleerd: de spreker noemde Jesaja 34, maar de bewoording is Jesaja 35:3.

Dit zijn uitdrukkingen die betekenen: bemoedig degenen die ontmoedigd zijn. Maar het is interessant dat in Hebreëen juist dit vers uit Jesaja 35 wordt geciteerd, direct na de verwijzing naar vruchtbaar zijn. Je tuchtiging zal je vruchtbaar maken. Ze zal de vreedzame vrucht van gerechtigheid voortbrengen. Daarom is het bijna alsof hij de verzen 1 en 2 van Jesaja 35 parafraseert.

Jesaja 35:4 zegt:

zeg tegen onbedachtzamen van hart: Wees sterk, wees niet bevreesd! Zie, uw God! De wraak zal komen, de vergelding van God; Hij zal komen en u verlossen.

JESAJA 35:4

Het overblijfsel in Israël zal behouden worden, maar over wie zal Hij wraak komen brengen? Over de afvalligen. Dat is in wezen waar Hebreëen 12 vervolgens over spreekt. Zijn uitspraak in het laatste vers, Hebreëen 12:29:

Want onze God is een verterend vuur.

HEBREEËN 12:29

verwijst naar dit oordeel dat eraan komt.

In hoofdstuk 13, vers 14 zegt hij:

Want wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomstige.

HEBREEËN 13:14

Jeruzalem zal niet blijven bestaan. Het hemelse Jeruzalem blijft bestaan, en dat heeft hij al gezegd in hoofdstuk 12, vers 22. Hebreëen 12:22 zegt:

Maar u bent genaderd tot de berg Sion en tot de stad van de levende God, tot het hemelse Jeruzalem en tot tienduizendtallen van engelen,

HEBREEËN 12:22

Maar hier op aarde hebben we geen stad die blijft bestaan. Hij spreekt tot Joodse mensen over hun hoofdstad, Jeruzalem. Die zal niet lang meer in deze wereld zijn. Ze staat op het punt ten onder te gaan.

Hier wordt dus verwezen naar het naderende oordeel over Jeruzalem. En het overblijfsel van de Joden dat in Christus is gaan geloven, wordt aangemoedigd om hun handen en hun knieën sterk te maken. Daarbij worden termen gebruikt die uit Jesaja 35 komen, alsof hij hen ziet leven in precies de overgang die Jesaja 34 en 35 beschrijven.

17

Jezus' wonderen vervullen Jesaja 35

Nu terug naar Jesaja 35, vers 5:

Dan zullen de ogen van de blinden worden opengedaan, de oren van de doven zullen worden geopend. Dan zal de kreupele springen als een hert, de tong van de stomme zal juichen. Want in de woestijn zullen wateren zich een weg banen en beken in de wildernis.

JESAJA 35:5-6

Op de laatste twee regels na zinspeelt Jezus op de verzen 5 en 6, in de passage waar Johannes de Doper boodschappers stuurt met de vraag:

en zei tegen Hem: Bent U het Die komen zou, of verwachten wij een ander?

MATTHEÛS 11:3

Dit staat in Mattheüs, hoofdstuk 11. In de openingsverzen staat:

En het gebeurde, toen Jezus geëindigd had Zijn twaalf discipelen opdrachten te geven, dat Hij vandaar vertrok om onderwijs te geven en te prediken in hun steden. Toen Johannes in de gevangenis over de werken van Christus gehoord had, stuurde hij twee van zijn discipelen, en zei tegen Hem: Bent U het Die komen zou, of verwachten wij een ander? En Jezus antwoordde en zei tegen hen: Ga heen en bericht Johannes wat u hoort en ziet: blinden worden ziende en kreupelen kunnen lopen; melaatsen worden gereinigd en doven kunnen horen; doden worden opgewekt en aan armen wordt het Evangelie verkondigd; en zalig is hij die aan Mij geen aanstoot neemt.

MATTHEÛS 11:1-6

De dingen die Jezus noemt, komen op slechts één uitzondering na rechtstreeks uit twee passages in Jesaja. Die uitzondering is:

de doden staan op.

De verwijzing naar:

de blinden kunnen weer zien, de verlamden lopen, de melaatsen worden genezen en de doven kunnen horen verwijst duidelijk naar het soort wonderen waarover Jesaja 35 spreekt. Het lijkt geen twijfel dat Jezus daarop zinspeelde. Vers 5 zegt:

Dan zullen de ogen van de blinden worden opengedaan, de oren van de doven zullen worden geopend. Dan zal de kreupele springen als een hert, de tong van de stomme zal juichen. Want in de woestijn zullen wateren zich een weg banen en beken in de wildernis.

JESAJA 35:5-6

De woorden van Jezus zinspelen ook op Jesaja 61:1, waar Jezus zei:

De Geest van de Heere HEERE is op Mij, omdat de HEERE Mij gezalfd heeft om een blijde boodschap te brengen aan de zachtmoedigen. Hij heeft Mij gezonden om te verbinden de gebrokenen van hart, om voor de gevangenen vrijlating uit te roepen en voor wie gebonden zaten, opening van de gevangenis;

JESAJA 61:1

Daar in Mattheüs 11 zegt Jezus:

blinden worden ziende en kreupelen kunnen lopen; melaatsen worden gereinigd en doven kunnen horen; doden worden opgewekt en aan armen wordt het Evangelie verkondigd;

MATTHEÛS 11:5

precies zoals Jesaja 61:1 volgens de door de spreker gebruikte Engelse vertaling zei.

Toelichting bij de vertaling: In de gebruikte Engelse vertaling staat in zowel Jesaja 61:1 als Mattheüs 11:5 „the poor”. De HSV heeft respectievelijk „zachtmoedigen” en „armen”, waardoor de woordelijke overeenkomst in het Nederlands minder zichtbaar is.

Hij zinspeelt dus op verschillende Messiaanse passages in Jesaja en zegt:

En Jezus antwoordde en zei tegen hen: Ga heen en bericht Johannes wat u hoort en ziet: blinden worden ziende en kreupelen kunnen lopen; melaatsen worden gereinigd en doven kunnen horen; doden worden opgewekt en aan armen wordt het Evangelie verkondigd;

MATTHEÛS 11:4-5

Interessant genoeg voegt Hij er ook aan toe:

De doden staan op.

Dat zou ook op iets in Jesaja kunnen zinspelen. Het is niet duidelijk, maar we hebben eerder, in hoofdstuk 26, vers 19, gezien dat er stond:

Uw doden zullen leven — ook mijn dood lichaam — zij zullen opstaan. Ontwaak en juich, u die woont in het stof, want Uw dauw zal zijn als dauw op jong, fris groen en de aarde zal de gestorvenen baren.

JESAJA 26:19

Het is niet duidelijk waar die passage precies over spreekt. Het klinkt mij in de oren alsof het erover gaat dat wij met Christus worden opgewekt in Zijn opstanding. Maar tegelijkertijd wordt er verwezen naar dode mensen die levend worden. Jezus zegt:

Vertel Johannes dat dode mensen weer tot leven komen. Dat blinde mensen weer kunnen zien. Dat arme mensen het goede nieuws te horen krijgen.

Het is bijna een opsomming van passages uit Jesaja, maar vooral uit Jesaja 35, die Jezus als Zijn boodschap terugstuurt naar Johannes. Daarmee wil Hij hem bemoedigen dat dit inderdaad is wat de Messias geacht wordt te doen.

en zalig is hij die aan Mij geen aanstoot neemt.

MATTHEÛS 11:6

18

Water in de woestijn en de heilige weg

In het tweede deel van Jesaja 35:6 en 7 staat het kenmerkende beeld van water in de woestijn. Er zijn kruisverwijzingen in Jesaja die dit water aanduiden als de Geest die daadwerkelijk van boven wordt uitgestort. We hebben die passages gezien. Dit is de uitstorting van de Geest, waardoor het woestijnland vruchtbaar wordt en tot bloei komt.

In vers 8 komt het motief van de hoofdweg weer voor, dat we in een aantal passages hebben gezien. De passage die dit waarschijnlijk het duidelijkst verbindt met de Messiaanse tijd en de komst van Jezus, is Jesaja 40. Uit veel verwijzingen in het Nieuwe Testament weten we dat dit over Johannes de Doper gaat. Jesaja 40:3 zegt:

Een stem van iemand die roept in de woestijn: Bereid de weg van de HEERE, maak recht in de wildernis een gebaande weg voor onze God.

JESAJA 40:3

Dit is geen letterlijke hoofdweg. Het is een geestelijke hoofdweg. Johannes de Doper is de stem. Dat zei hij zelf. Dat zeiden de evangelieschrijvers ook. En Jezus eveneens. Zij zeiden dit allemaal over Johannes. Hij is de stem die zegt:

Een stem van iemand die roept in de woestijn: Bereid de weg van de HEERE, maak recht in de wildernis een gebaande weg voor onze God. Alle dalen zullen verhoogd worden, alle bergen en heuvels zullen verlaagd worden; wat krom is, zal recht worden; wat rotsachtig is, zal tot een vlakte worden.

JESAJA 40:3-4

Daarom wordt deze weg, die vaak voorkomt in Jesaja, voor ons ondubbelzinnig uitgelegd als iets wat hoort bij het tijdperk waarin de Messias kwam en Johannes de Doper Hem aankondigde.

Daar zal zijn een effen baan, een weg; de heilige weg zal hij genoemd worden. Een onreine zal er niet over gaan, want hij zal alleen voor hen zijn. Wie deze weg ook gaat, zelfs dwazen zullen niet dwalen.

JESAJA 35:8

Blijkbaar betekent dit dat je de weg van de heiligheid bewandelt. Heiligheid is de weg die de mensen gaan, met andere woorden, de manier waarop ze als christenen leven.

Je hoeft geen raketgeleerde te zijn om op de weg van de heiligheid te leven. Je kunt over het algemeen een beetje dom zijn, maar toch de weg van de gerechtigheid bewandelen.

Maar het dwaze van de wereld heeft God uitverkoren om de wijzen te beschamen, en het zwakke van de wereld heeft God uitverkoren om het sterke te beschamen.

1 KORINTHE 1:27

Je hoeft niet erg slim te zijn om Jezus te volgen.

19

Geestelijke veiligheid op de heilige weg

Er staat:

Daar zal geen leeuw zijn, geen verscheurend dier zal erop komen; ze zullen daar niet aangetroffen worden, maar de verlost en zullen die bewandelen.

JESAJA 35:9

Wanneer je in heiligheid wandelt, ben je blijkbaar gevrijwaard van de schade die de vijand kan aanrichten. Natuurlijk niet van lichamelijke schade. Dit gaat over geestelijke zaken. Wanneer Petrus in 1 Petrus, hoofdstuk 5, zegt:

Wees nuchter en waakzaam; want uw tegenpartij, de duivel, gaat rond als een brullende leeuw, op zoek naar wie hij zou kunnen verslinden.

1 PETRUS 5:8

dan heeft hij het niet over lichamelijke schade.

Het is niet per se de bedoeling dat we op onze hoede zijn voor lichamelijke schade. Als er duidelijk lichamelijk gevaar is en we het kunnen vermijden, moeten we dat natuurlijk doen. Maar het is niet de plicht van een christen om te voorkomen dat hij gewond raakt. Het is de plicht van een christen om te voorkomen dat hij verdorven raakt, zondigt en afdwaalt. Dat zou het betekenen als de duivel iemand verslindt: hij heeft diegene teruggewonnen. Hij heeft hem van de Weg der heiligheid afgetrokken, zijn eigen kaken in, en zo is diegene zijn slachtoffer geworden.

Een slachtoffer van de duivel zijn, betekent niet dat je een martelaar bent geworden. Dan ben je geen slachtoffer. Je wint wanneer je een martelaar bent. Zo overwinnen ze hem. Zo overwinnen ze de duivel:

En zij hebben hem overwonnen door het bloed van het Lam en door het woord van hun getuigenis, en zij hebben hun leven niet liefgehad tot in de dood.

OPENBARING 12:11

in Openbaring 12:11. Sterven is niet verliezen. Sterven is overwinnen. Het is winnen. Het is zegevieren. Verliezen is dat je toelaat dat je tot compromissen komt en verdorven raakt. Dat is wat de duivel wil.

Dus wanneer je op de Weg der heiligheid bent, kan de leeuw je niet verderven. Als hij je van de weg af kan krijgen — er zijn leeuwen langs de weg, maar niet op de weg — zul je geestelijk veilig zijn zolang je op die weg bent en in heiligheid wandelt.

20

De verlost en keren terug naar Sion

Jesaja 35 zegt vervolgens:

Geen verscheurend dier zal erop komen en het zal daar niet worden aangetroffen, maar de verlost en zullen die weg bewandelen. Wie door de HEERE zijn vrijgekocht, zullen terugkeren en Sion met gejuich binnengaan.

JESAJA 35:9-10

Dit vers lijkt heel sterk op Jesaja 51:11. Het is daar in feite vrijwel woordelijk hetzelfde. Het thema komt op een aantal plaatsen in Jesaja voor: het volk dat terugkeert naar Sion, losgekocht door de Heere.

We hebben in onze thematische lezingen gezien dat dit idee van ‘verlost’ waarschijnlijk in eerste instantie doet denken aan verlossing uit de Babylonische ballingschap. Al zou het ook verlossing uit Egypte kunnen zijn, want zowel de uittocht als de terugkeer van de ballingen wordt aangeduid als Gods verlossing van Zijn volk. Dit gaat natuurlijk over verlossing van geestelijke aard, van eeuwige aard. Maar voor de ballingen zou de terugkeer naar Sion waarschijnlijk het idee hebben opgeroepen dat Cyrus hen laat gaan. Ze verlaten Babylon en gaan terug naar Jeruzalem om het te herbouwen. Dat is wat ze deden.

De beeldspraak zou dus in eerste instantie een beeld kunnen zijn van ballingen die naar Jeruzalem terugkeren. Maar geestelijk gezien gaat het om degenen die behouden worden. Dat zagen we in Jesaja, hoofdstuk 10. Ik denk dat het vers 22 is. Daar stond:

Want, Israël, al is uw volk als het zand van de zee, toch zal maar een overblijfsel daarvan terugkeren; tot verdelging is vast besloten; het stroomt over van gerechtigheid.

JESAJA 10:22

Paulus haalde dat aan in Romeinen 9. Hij citeerde:

Slechts het overblijfsel zal behouden worden.

ROMEINEN 9:27

Terugkeren is in deze verzen behoud.

Want wie door de HEERE zijn vrijgekocht, zullen terugkeren; zij zullen Sion binnenkomen met gejuich. Eeuwige blijdschap zal op hun hoofd zijn, vreugde en blijdschap zullen zij verkrijgen, verdriet en gezucht zullen wegvluchten.

JESAJA 35:10

— opnieuw het motief van vreugde —

21

Messiaanse vreugde en bevrijding van zonde

Uiteindelijk heeft Israël gezucht van verdriet vanwege verdrukking en vervolging, als een vrouw die in barensnood is om de Messias voort te brengen. De komst van de Messias is het einde van dat zuchten. Niet het einde van de vervolging, maar de verwezenlijking van de droom. Het is de verwezenlijking van de Messiaanse hoop.

Helaas vatten de Joden de Messiaanse hoop op als een einde aan vervolging, een einde aan lichamelijke onderdrukking. De engel zei:

en zij zal een Zoon baren, en u zult Hem de naam Jezus geven, want Hij zal Zijn volk zalig maken van hun zonden.

MATTHEÛS 1:21

Dat komt veel later, wanneer Hij gerechtigheid op aarde vestigt en de hele wereld dan onder Zijn heerschappij staat. Dan zal er geen vervolging meer zijn.

Ondertussen is er bevrijding uit de slavernij van de zonde. Er is overwinning op de onderdrukking door de vijand. Deze overwinning vindt soms midden in vervolging plaats, zelfs midden in het martelaarschap. Dit is in de geschiedenis vaak te zien, wanneer martelaren tijdens hun sterven hun vreugde over de overwinning laten blijken. Eeuwige vreugde is op hun hoofd. Veel martelaren stierven terwijl ze zongen en God loofden, met hun handen omhooggeheven, terwijl de leeuwen hen aanvielen of de vlammen om hen heen hen verteerden.

Dit zijn geestelijke werkelijkheden die hier besproken worden. De grootste fout die de Joden blijkbaar maakten, en de reden waarom ze Christus verwierpen, was dat ze verwachtten dat Hij deze dingen op fysiek gebied tot stand zou brengen. Daarom vroeg Johannes de Doper zich af: 'Bent U werkelijk Degene? Hier zit ik weg te rotten in een gevangenis onder Romeins gezag. Ik dacht dat U de Romeinen uit ons land zou verdrijven. Is dat niet wat de Messias geacht wordt te doen? Bent U Degene of niet?'

Jezus zegt: 'Je hebt er een verkeerd beeld van. Laat Mij je herinneren aan wat Jesaja zei. Laat Mij je herinneren aan het messiaanse beeld dat Jesaja schetste. Aan de armen wordt het evangelie verkondigd en de zieken worden genezen. Dit is de messiaanse overwinning. Dit is de verbreiding van een geestelijk Koninkrijk.' Het zorgt er niet voor dat de Romeinen verdwijnen, maar uiteindelijk zal het hen bekeren en zal het rijk vervolgens christelijk zijn. Ondertussen komt de Messias niet eenvoudigweg alle vijanden fysiek verdrijven, maar Hij brengt wel bevrijding.

22

Het Koninkrijk is nu al werkelijkheid

Ik geloof dat veel christenen dezelfde fout maken als de Joden. Ze zien deze passages over de messiaanse tijd als verwijzingen naar geopolitieke, fysieke bevrijding. Daarom schuiven ze dit door naar de wederkomst van Christus en maken ze er het duizendjarig rijk van.

Nu is het mogelijk dat al deze dingen, wanneer Jezus terugkomt op de nieuwe aarde, in wezen letterlijk waar zullen zijn. Ik denk dat dit zo zal zijn. Maar in Hebreeën hoofdstuk 6 staat over hen die:

en die het goede Woord van God geproefd hebben en de krachten van de komende wereld,

HEBREEËN 6:5

De apostelen hebben misschien gedacht dat deze dingen ooit letterlijk vervuld zouden worden, maar wij hoeven niet tot die tijd te wachten. Ze zijn nu door de Geest over ons gekomen.

Want het Koninkrijk van God bestaat niet uit eten en drinken, maar uit gerechtigheid en vrede en blijdschap in de Heilige Geest.

ROMEINEN 14:17

Daar hoeven we niet op te wachten tot Jezus terugkomt. Hij heeft dat al gebracht.

Zoals we hebben gezien, verwezen de apostelen in veel gevallen naar deze passages en twijfelden ze er geen moment aan dat ze vervuld waren. Ze bevestigden het zelfs. Ze citeerden deze passages om de punten te bewijzen die ze naar voren brachten over de huidige toestand van de gemeente.

Daarmee hebben we die hoofdstukken behandeld. Van het eerste deel van Jesaja, dat wij het Boek van het Oordeel noemen, resteren de hoofdstukken 36 tot en met 39. Die vormen een historisch intermezzo. Die zullen we in de volgende bijeenkomst behandelen.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Jesaja 34:4

- Mattheüs 21:43
- Jesaja 54:1
- Jesaja 34:1-17
- Jesaja 35:1-4
- Jesaja 35:5-6
- Jesaja 35:8
- Jesaja 34:3
- Jesaja 34:5
- Openbaring 6:12-14
- Openbaring 6:17
- Jesaja 34:9
- Genesis 19:24
- Jesaja 1:9
- Jesaja 3:9
- Openbaring 14:9
- Openbaring 14:10-11
- Jesaja 34:10
- Jesaja 34:5-6
- Jesaja 1:10
- Jesaja 61:1-2
- Lukas 4:21
- Lukas 21:23
- Lukas 21:22
- Jesaja 63:4
- Jesaja 63:1
- Jesaja 63:2
- Jesaja 63:3
- Openbaring 2:20
- Markus 11:14
- Jesaja 35:1
- Jesaja 34:16
- Jesaja 34:17
- Jesaja 35:2
- Jesaja 35:3

- Hebreëën 12:12
- Hebreëën 12:11
- Jesaja 35:4
- Hebreëën 12:29
- Hebreëën 13:14
- Hebreëën 12:22
- Mattheüs 11:3
- Mattheüs 11:1-6
- Jesaja 61:1
- Mattheüs 11:5
- Mattheüs 11:4-5
- Jesaja 26:19
- Mattheüs 11:6
- Jesaja 40:3
- Jesaja 40:3-4
- 1 Korinthe 1:27
- Jesaja 35:9
- 1 Petrus 5:8
- Openbaring 12:11
- Jesaja 35:9-10
- Jesaja 10:22
- Romeinen 9:27
- Jesaja 35:10
- Mattheüs 1:21
- Hebreëën 6:5
- Romeinen 14:17

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.